

Lucija Stepančič

Mirana Likar: Babuškin kovček.

Ljubljana: Modrijan (Zbirka Bralec), 2017.

Ženske, kakršne poznamo že iz kratkoproznih zbirk Mirane Likar, so se to pot naselile v skupni knjigi, če že ne pod skupno streho, pa pod okriljem ene družine. Roman *Babuškin kovček* se izpiše skozi štiri oziroma pet generacij žensk (najstarejša, Franja, je opisana le posredno, njena hči Sofija, vnukinja Magdalena, pravnukinja Marijana (Bibi) in prapravnukinja Mija pa vsaka s svojim glasom dopolnjujejo skupno zgodbo. Brez povezave, ki deluje iz ozadja, bi roman lahko imeli tudi za novelistično zbirko, saj pripovedi učinkujejo tudi samostojno ali v poljubnem vrstnem redu. Kot pravi avtorica, je njeno “babuško” mogoče razstaviti na kateri koli način.

Pripovedna perspektiva je vsakokrat, pri vsaki pripovedovalki, drugačna, začne se z Bibi, drugo najmlajšo, v sedanjem času in v sedanjiku s hlastno opisanim pripetljajem na letališču. Potovalna zagata se ponudi kot odskočna deska za prav posebej vrtoglavo sanjarjenje o preteklosti. Kot bi apatija nikogaršnjega prostora (letališča se, kot vemo, uvrščajo med nekraje) priklicala svoje nasprotje, občutek pripadnosti in zakoreninjenosti ter povezanosti s predniki.

Čisto drugače kot Bibi, ki je ravno v zenitu življenja, energična in prizemljena, vedno v akciji in hvalevredno učinkovita na vseh področjih, pa se njena mati Magdalena izreka že skorajda z druge strani, njena predsmrtna

meditacija elegično plava po razdaljah časa in prostora kot en sam dolg potop na dah. Takoj za njo je njena mati Sofija edina opisana v tretji osebi, v dobri stari maniri vsevednega pripovedovalca, ki vse pogosteje skorajda nezavedno preskakuje v prvo osebo. "Kadar pripoveduje, Sofija ni nevarna. Kadar pripoveduje, je Bibin najljubši človek. Iz njenih besed veje nekaj, čemur se reče Absolutna in Velika resnica. Njeni mozaični kamenčki sestavijo Dojemanje sveta. Cel svet je le iz Marjolare in Zalega Loga."

Njihove zgodbe se prepletajo in stikajo na nekaterih ključnih mestih (predvsem okoli Bibinega nezakonskega rojstva oziroma njenega spočetja in dramatičnega odraščanja), pri manj pomembnih podrobnostih pa raje bežijo vsaka na svojo stran, še posebej kadar jih podžigata zamerljivost in antipatija, ki se znata nakuhati domala do patološkega in žarčita predvsem okrog Magdalene in njene kaotične, patetične, sanjave, povsem dezorientirane osebnosti, ki do skrajnosti zagreni življenje tako svoji materi (Sofiji) kot hčeri (Bibi). Prav prek nje se družinsko izročilo prelomi; namesto še ene v vrsti trpečih, žrtvujočih se svetniških mater dobimo prvi (in za dolgo zadnji) poskus osvoboditve. Boemska Magdalena se prav divje vrže v življenje, vendar navidezno neskončnim možnostim ni kos in konča kot junakinja naturalističnega romana: z nezakonskim otrokom, pijanskim partnerjem, ki jo pretepa, še dvema otrokoma, ki medtem ko sama melodramatično pestuje razbite sanje, skupaj z Bibi odraščata v ozračju psihičnega in fizičnega razdejanja. Rodbina se potem še toliko rajši vrne k prvotnemu redu, ki pa seveda nikoli več ne bo to, kar je bil. V dobrem in slabem. Roman se sklene spet z Bibi, ki zaključi zgodbo z začetka, a tudi osrednjo zgodbo oziroma travmo. Ženske se divje sovražijo, potem pa si v mislih pisarijo skorajda identična pisma o odpuščanju. Mija, ki spregovori četrta po vrsti, se sploh izraža izključno skozi nenapisana pisma, pa čeprav lahko tudi niso namenjena sorodnicam. Zanimivo, da Mija, ki željo po širnem svetu nazadnje realizira, to stori premišljeno in po pameti, konformistično in karieristično, pri čemer ne sledi ljubimcem, ampak razpisom in štipendijam, v primerjavi z energično orisanimi predhodnicami deluje precej amorfno, čeprav morda samo zaradi pomanjkanja zgodovinske distance.

Toliko o ženskah. Moški svet je ves čas v ozadju, Sofijin brat Tone, ki je nesposoben in na stara leta še zmešan, je enako na obrobju pripovedovanja in zanimanja kot njen oče Jernej, ki je v Ameriki prigaral posestvo in užival spoštovanje daleč naokoli, ali njen mož Jožef, ki je kot vaški župan med vojno reševal družino in vaščane pred nemogočimi pritiski tako z rdeče kot z bele strani ter po vojni prestal še križev pot političnega zapornika. Edini, ki pride do besede, je Bibin nezakonski oče Angel, že pri šestindvajsetih

direktor tovarne, a opisan kot skrajno banalen primerek srednjeletnika. Celo Bibin mož, pa naj bo še tako hvaljen, opevan in menda tudi ljubljjen, obstaja izključno skozi tisto, kar ji nudi, in tega ni malo: hiša, avto, pozornost, jahta, ljubezen, potovanja, potrpežljivost, knjige, vrt.

Pripovedna preja se dopolnjuje in prepleta na izrazito organski način, skorajda naključno, ne da bi dogajanju, ki rase pred bralcem, avtorica hotela vsiljevati poanto, lajtmotiv, rdečo nit ali kakšne posebne poudarke. Ponujajo se tudi povezave, ki pripovedovalkam povsem uidejo, evidentne pa so bralcu, ki je seveda primerno distanciran od dogajanja in tudi privzdignjen nad vsakokratne situacije, pa kakor so že znale biti težavne in komajda, če sploh, rešljive.

Znotraj romana je zanimiva tudi raba zgodovinskega materiala, predvsem seveda tistega iz druge svetovne vojne. Do skrajnosti, do neznosnega zaostrena takratna situacija kar kliče po sodbah in moraliziranju, kar še predobro poznamo iz medijev, in soditi je mogoče na diametralno nasprotna načina. Le da se Mirana Likar precej bolje zaveda, da je nemogoče potegniti že zasilno ločnico, kaj šele dokončno in zavezujoče opredeliti prav in narobe. Strahoviti spektakel trpljenja gre nazadnje mimo kot oblak, hiša pa "diši po poštenem sporazumu s samoto, ki je za Sofijo pogoj pravilnega staranja".

V romanu, ki na površju govori o družinskih zadevah, pa ne deluje le zgodovina, ampak tudi naravoslovne vede. Odlomki, ki vključujejo širšo sliko, so najbolj poetični, no, v tem kontekstu je poetična še genetika. "Potem sem bila jaz kot jajce že v telesu svoje mame, ko je bila še zarodek in potemtaka tudi v telesu babice, tiste, ki je sploh poznala nisem? Hudo!" In geologija! "Marjolana stoji v zalivu bivšega morja, morja Tetis, ki pljuska po žilah ponoči, ko se v trebuih mater delajo iz ribjih škrg obrazi dojenčkov, o čemer pričajo ljubki grabenčki pod noski ... Toplo plitvo morje se zdaj le nemočno plazi kot vlaga po pročeljih marjolanskih hiš. Spremenjeno je v ostanke, v močvirja ob rekah in potokih."

Bolj kot za zgodbo gre za toplino pripovedovanja, ki sega od spokojnosti ustnega izročila do fantastične prenapetosti fantomskih preprirov, zamolčanega in neizgovorljivega. "Nekje za devetimi gorami in devetimi vodami je Zali Log. V Zalem Logu je posestvo. Tam živijo in mrejo stare tete in strici, praded in prababica, ki so zakuhali Sofijo ... Če ne bi bilo njih, ne bi bilo nas. Ali pa bi bili drugačni. Tudi zaradi njih smo sestavljeni na poseben način. Močni. Šibki. Pogumni. Prestrašeni. Veseli. Žalostni. Vsak s svojo točno določeno specifično težo." *Babuškin kovček* je neskončna meditacija o zamujenih priložnostih, neizrekljivih dolgovih, skrivnih

povezavah, neizgovorjenih besedah, nenapisanih pismih in “lepi senci, ki v času ni zbledela”. Tako kot “otroške solze letijo skozi čas in strašijo ljudi, ki se še rodili niso. Ki niso še niti jajčece. V razpoki srečnega in nesrečnega joka je izpisana beseda dom. Bibi jo popolnoma razume. Dom moraš imeti. Dom je vse.”